

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Vilić

**Kršitve mednarodnega prava oboroženih spopadov v
primeru bitke za Vukovar**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nina Vilić

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

Somentor: doc. dr. Uroš Svete

**Kršitve mednarodnega prava oboroženih spopadov v
primeru bitke za Vukovar**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Zahvala

*Vsem kolegom, ki so me v času študija tako ali drugače spodbujali in mi pomagali,
Mentorju, dr. Milanu Brglezu, ter somentorju, dr. Urošu Svetetu, za vso pomoč pri izdelavi
diplomskega dela,*

*Kristjanu za vse lepe trenutke in nasvete med pisanjem,
predvsem pa bi se rada zahvalila svoji družini za spodbudo in vse kar so storili zame - brez
njih, ki vedno tako močno verjamejo vame, bi mi težko uspelo.*

Hvala!

Kršitve mednarodnega prava oboroženih spopadov v primeru bitke za Vukovar

Bitka za Vukovar je ena izmed bitk v hrvaški osamosvojitveni vojni, med hrvaškimi branitelji ter JLA. To je bila ena najbolj krvavih bitk, ki se je, po mesecih trenj med Srbi in Hrvati, pričela 25. avgusta, končala pa se je tri mesece kasneje, 20. Novembra 1991, ko so sile JLA dokončno premagale hrvaške branitelje. Precejšnja zanimivost te bitke je to, da so hrvaški branitelji, ki so bili, v nasprotju s silami JLA, maloštevilni in slabo opremljeni, uspeli mesto braniti toliko časa. Bitka pa je znana tudi po številnih vojnih hudodelstvih, med katerimi je najbolj znan in zloglasen zločin pokol na Ovčari, v katerem so sile JLA s paravojaškimi enotami ubile skoraj 300 ljudi. Prišlo je tudi do napada na bolnišnico, ustanovitve koncentracijskega taborišča, etničnega čiščenja, ropanj, mučenj in nehumanega ravnanja s civilisti, vojnimi ujetniki ter ranjenci in do velikega uničenja mesta. Mednarodno sodišče za nekdanjo Jugoslavijo je za vojna hudodelstva v Vukovarju obtožila tri poveljnike JLA, sojenje pa poteka še za dva obtoženca.

KLJUČNE BESEDE: poveljniška odgovornost, vojna hudodelstva, kršitve mednarodnega vojnega prava, bitka, Vukovar.

Violations of the International Law of Armed Conflict in the case of the Battle of Vukovar

Battle of Vukovar was one of the battles in Croatian war of independence between Croatian defenders and Yugoslav People's Army. This was one of the bloodiest battles, which, after months of tensions between Serbs and Croats started on 25th August and ended three months later, on 20th November 1991, when the Yugoslav Army finally defeated the Croatian defenders. One significant feature of this battle is the capacity of low numbered Croatian defenders, who were also poorly equipped, to defend the city for such a long time. The battle is also known for its numerous war crimes and atrocities, among which the most famous was the Ovčara massacre in which the Yugoslav Army and its paramilitary forces killed nearly 300 people. There was also an attack on the Vukovar hospital, setting up of concentration camps, ethnic cleansing, looting, torture, inhumane acts toward the civilians, wounded and prisoners of war and a great destruction of the city. International Tribunal for the Former Yugoslavia indicted three commanders of the Yugoslav People's Army for war crimes in Vukovar, while still running the trial for two accused men.

KEY WORDS: command responsibility, war atrocities, violations of international law of war, battle, Vukovar.

KAZALO

SEZNAM KRATIC.....	7
1 UVOD	8
2 METODOLOŠKI OKVIR	9
2.1 OPREDELITEV PREDMETA IN CILJA PREUČEVANJA	9
2.2 HIPOTEZA	9
2.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA.....	9
3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV.....	9
3.1 MEDNARODNI ZLOČINI	9
3.2 POVELJNIŠKA ODGOVORNOST.....	10
4 PRAVILA IN NAČELA PRAVA OBOROŽENIH SPOPADOV	11
4.1 POLOŽAJ IN ZAŠČITA OSEB V MEDNARODNIH OBOROŽENIH SPOPADIH.....	12
4.1.1 <i>Položaj ranjencev, bolnikov in brodolomcev</i>	13
4.1.2 <i>Položaj vojnih ujetnikov</i>	14
4.2 ZAŠČITA CIVILISTOV	15
4.2 PRAVILA VOJSKOVANJA IN OMEJITVE	16
4.2.1 <i>Omejitve glede metod in načinov vojskovanja</i>	16
4.2.2 <i>Omejitve glede objektov</i>	16
4.2.3 <i>Omejitve glede orožij</i>	17
4.3 KAZENSKOPRAVNA ODGOVORNOST ZA KRŠITVE DOLOČB MPOS	18
5 BITKA ZA VUKOVAR	19
5.1 UVOD V BITKO.....	20
5.2 SILE V SPOPADU	21
5.2.1 <i>Hrvaške sile</i>	21
5.2.2 <i>Sile JLA</i>	22
5.3 POTEK BITKE	22
5.3.1 <i>Prva faza</i>	22
5.3.2 <i>Druga faza</i>	23
5.3.3 <i>Tretja faza</i>	24
5.4 VUKOVAR PO KONCU BITKE.....	26

6 KRŠITVE MPOS V BITKI.....	28
6.1 TEMELJNE KRŠITVE V BITKI	28
6.1.1 <i>Kršitve pravil in omejitev vojskovanja</i>	28
6.1.2 <i>Kršitve pravil o zaščiti oseb v oboroženem spopadu</i>	29
6.2 OVČARA	30
7 ZAKLJUČEK.....	32
8 LITERATURA.....	33

KAZALO SLIK

Slika 5.1 Zemljevid bitke	26
---------------------------------	----

SEZNAM KRATIC

GS	Generalna skupščina
GŠ	Generalštab
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
HOS	Hrvatske obrambene snage
HV	Hrvaška vojska
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
KS	Kazensko sodišče
MKS	Mednarodno kazensko sodišče
MKSJ	Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo
MNZRH	Ministrstvo za notranje zadeve Republike Hrvaške
MORH	Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške
MPOS	Mednarodno pravo oboroženih spopadov
OZN	Organizacija Združenih narodov
RH	Republika Hrvaška
RS	Republika Srbija
SČG	Srbija in Črna gora
TO	Teritorialna obramba
VP	Vojaška policija
VS	Varnostni svet
ZNG	Zbor narodne garde

1 UVOD

Po 2. svetovni vojni je prišlo do podrobnejše kodifikacije MPOS z Ženevskimi konvencijami ter dvema dopolnilnima protokoloma k Ženevskim konvencijam, tu pa so še haaške konvencije iz prejšnjega stoletja in kup mednarodnih pogodb. Večina konvencij je danes že del obče običajnega prava, kar pomeni, da je kršitev načel teh konvencij označena za hudo kršitev mednarodnega prava. Tekom razvijanja MPOS je prišlo tudi do uveljavitve pojma poveljniška odgovornost, ki velja tako za vojaške, kot tudi za civilne nadrejene, ki morajo za napake in, ukazane ali ne ukazane, zločine svojih enot ali podrejenih odgovarjati. Pomen MPOS je predvsem v težnjah po omejitvi vojskovanja ter izboljšanju položaja in zaščite oseb v oboroženih spopadih ali bolje rečeno, po humanizaciji vojskovanja.

Letos mineva 20 let od bitke za Vukovar, ki se je odvijala v času vojne na Hrvaškem, od 25. avgusta do 20. novembra 1991, med JLA, lokalnimi srbskimi uporniki ter srbskimi paravojaškimi enotami na eni, ter hrvaškimi vojaškimi, policijskimi ter paravojaškimi silami na drugi strani.

Cilj prvih je bil priključitev ozemlja k Republiki Srbski krajini, ki bi nato bila oblikovana v unijo med nekdanjo SČG. Bitka se je končala s porazom hrvaških branilcev, popolnim uničenjem mesta Vukovar, smrtjo več kot 3.000 ljudi, prišlo pa je tudi to etničnega čiščenja. Vukovar je bilo prvo evropsko mesto, ki je po 2. svetovni vojni bilo popolnoma uničeno, škoda, ki je bila v bitki storjena, naj bi zajemala 15.000 uničenih objektov. Poleg materialne škode pa ne smemo pozabiti na vojne zločine, ki so se med bitko odvijali in zaradi katerih so se poveljujoči ter tudi civilisti znašli pred MKSJ ter sodišči RH in RS.

Čeprav je hrvaška stran bitko izgubila in zaradi te izgube mesta ni dobila vse do leta 1998, je bila to bitka, ki je pripomogla k temu, da je RH dobila mednarodno podporo za svojo neodvisnost.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta in cilja preučevanja

Predmet preučevanja moje diplomske naloge je bitka za Vukovar, ki je potekala od avgusta do novembra, leta 1991. Cilj preučevanja je analizirati potek bitke z vidika MPOS in ugotoviti vse večje kršitve MPOS, pri katerih se bom dotaknila tudi pojma poveljniška odgovornost.

2.2 Hipoteza

V času bitke je prišlo, predvsem iz jugoslovanske strani, do velikih vojnih hudodelstev, saj je bilo izvedenih ogromno kršitev na podlagi neupoštevanja omejitev vojskovanja ter neupoštevanja določb glede ravnanja s civilisti. Jugoslovanska stran je zagrešila tudi zločin genocida, vse te kršitve pa so bile posledica močne agresije sil JLA in njim pridodanih paravojaških enot, za nekatere zločine pa je bila dokazana tudi kazenska odgovornost poveljujočih.

2.3 Uporabljena metodologija

Pri izdelavi diplomske naloge bom uporabila metode družbenega raziskovanja kot so zbiranje virov, analiza primarnih ter sekundarnih virov, zgodovinska analiza ter uporaba pravne terminologije.

3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

3.1 Mednarodni zločini

Jogan (1997, 31) za mednarodne zločine šteje vojne zločine, zločine zoper mir in zločine zoper človečnost. Kot vojni zločini so določene kršitve vojnih zakonov in običajev. Te kršitve obsegajo uboje, mučenje ali izgon civilnega prebivalstva okupiranega ozemlja na prisilno delo ali za kakšen drug cilj, uboje in mučenja vojnih ujetnikov ali oseb na morju ter ubijanje talcev, ropanje javnega in privatnega premoženja, naklepno rušenje mest in vasi ali njihovo uničenje, ki ga ni mogoče opravičiti z vojaško nujo. Kot zločini zoper mir so opredeljeni pripravljanje, začenjanje ali vodenje agresorske vojne ali vojne, s katero se kršijo mednarodne pogodbe, sporazumi ali garancije oziroma sodelovanje v skupnem načrtu ali zaroti za izvršitev

katerokoli izmed teh dejanj. Kot zločini zoper človečnost so naštet uboji, iztrebljanje, zaslužnjevanje, deportacije in druga nečloveška dejanja, izvršena zoper katerokoli skupino prebivalstva pred ali v času trajanja vojne, ali preganjanje prebivalcev na politični, verski, rasni ali verski podlagi, v okviru izvrševanja ali v povezavi s katerimkoli zločinom, ki spada v pristojnost KS, ne glede na to, ali so s tem kršeni zakoni države, na katere ozemlju so zločini izvršeni.

3.2 Poveljniška odgovornost

Institut poveljniške odgovornosti vzpostavlja odgovornost vojaških poveljnikov in civilnih nadrejenih za kazniva dejanja, ki jih izvršijo njim podrejene osebe. Pravna figura poveljniške odgovornosti je iznajdba mednarodnega kazenskega prava in je prvič v zgodovini mednarodnega kazenskega prava omenjen v IV. Haaški konvenciji o zakonih in običajih vojne na kopnem iz leta 1907. Odgovornost poveljnikov, ki so načrtovali ali omogočili hudodelstva, je včasih mogoče vzpostaviti tudi na podlagi klasičnih pravil nacionalnega prava in odgovornosti za opustitve, a ta pravila ne morejo zajeti vseh situacij, kjer se odgovornost poveljnikov kaže kot upravičena. V tem smislu je institut poveljniške odgovornosti varovalka pred tem, da bi se vojaški in civilni poveljniki izognili odgovornosti v primerih, ko klasična pravila o udeležbi in opustitvah ne zajemajo posebnih situacij, značilnih za vojaške operacije in hierarhično organiziranost vojske (Sancin in drugi 2009, 401).

Rimski statut v svojem 28. členu obsežno in konkretno ureja poveljniško odgovornost, omenila pa bom štiri predpostavke, ki poveljniško odgovornost vzpostavljajo. Te so, da mora oseba imeti status vojaškega poveljnika ali civilnega nadrejenega, da mora opustiti dolžno nadzorstvo nad podrejenimi, da morajo podrejeni izvršiti kazniva dejanja pod pristojnostjo MKS ter da mora biti podana ustrezna oblika odgovornosti nadrejenega (Sancin in drugi 2009, 401).

Razlikujemo med dvema oblikama poveljniške odgovornosti, in sicer med neposredno poveljniško odgovornostjo, o kateri je govora, kadar nadrejeni odredi izvršitev kaznivih dejanj, ter posredno poveljniško odgovornostjo, o kateri govorimo, kadar poveljnik opusti nadzor nad svojimi podrejenimi, ti pa izvršijo kazniva dejanja (Sancin in drugi 2009, 401).

4 PRAVILA IN NAČELA PRAVA OBOROŽENIH SPOPADOV

Opis razvoja in pomembnejših pravil in načel mednarodnega prava oboroženih spopadov je ključen za boljše razumevanje tega, kako se mora oboroženi spopad odvijati, glede na ta pravila in načela ter za analizo kršitev mednarodnega prava oboroženih spopadov v bitki za Vukovar.

Vojno pravo se je sprva razvijalo kot običajno pravo, tj. neka obča praksa, ki jo spremlja pravna zavest, da je neko ravnanje obvezno in da neupoštevanje le – tega pomeni kršitev, mednarodno pogodbeno urejanje pravil vojskovanja pa se je začelo v drugi polovici 19. stoletja. Izhodišča nadaljnjemu razvoju tega področja sta postavili *Ženevska konvencija o izboljšanju usode ranjencev na bojišču* iz leta 1864, ki hkrati pomeni tudi začetek organizacije humanitarne dejavnosti ter *Petrograjska deklaracija* iz leta 1868, ki je prepovedala določene eksplozivne naboje v vojni ter razglasila načelo, da je edini legitimni cilj vojne oslabiti sovražnika. Na haaških konferencah leta 1899 ter 1907 je nato bilo sprejetih skupno dvanajst konvencij, ki so določile prepovedi glede določenih orožij, uredile pravila o začetku vojne, o posebnostih vojne na kopnem in na morju ter o nevtralnosti. Izmed vseh teh konvencij je daleč najpomembnejša *Četrta haaška konvencija s priložnostno – Haaškim pravilnikom o zakonih in običajih vojne na kopnem*, ki je še danes veljaven vir mednarodnega prava oboroženih spopadov. Leta 1949 je bila opravljena obsežna kodifikacija humanitarnega prava v štirih ženevskih konvencijah. Te konvencije so celovito uredile položaj vseh skupi oseb – ranjencev in bolnikov, brodolomcev, vojnih ujetnikov ter civilistov – ki morajo med vojno uživati posebno zaščito. Leta 1977 sta bila k tem konvencijam dodana še dva dopolnilna protokola, *Protokol I* o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov ter *Protokol II* o zaščiti žrtev oboroženih spopadov, ki nimajo mednarodne narave, leta 2005 pa je bil sprejet še *III. Dodatni protokol k ženevskim konvencijam*, ki je uvedel še en zaščitni znak, in sicer rdeči kristal, ki se uporablja za zaščito humanitarnih dejavnosti med oboroženim spopadom.¹ Med temeljne konvencije na področju prava oboroženih spopadov spada tudi *Haaška konvencija o zaščiti kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada* iz leta 1954, omeniti pa je treba tudi konvencije, ki prepovedujejo razvoj, proizvodnjo in skladiščenje kemičnih in bakterioloških orožij ter protipehotnih min in nekaterih orožij, ki imajo prekomerne travmatične ali nediskriminatorne učinke (Türk 2007, 559 – 562).

¹ Protokol je za analizo bitke za Vukovar irelevanten, saj je do njegove uvedbe prišlo 14 let po bitki.

Poleg kodificiranih norm je treba na tem področju upoštevati dejstvo, da pozitivno mednarodno pravo ne more predvideti vseh situacij, ki nastajajo v novih vojnah. Avtorji haaških konvencij so se s tem problemom soočili tako, da so v preambulo IV. Haaške konvencije o zakonih in običajih vojne na kopnem vključili besedilo, ki ga je predlagal ruski delegat Martens², ki se glasi: »Dokler ne bo sprejet bolj celovit kodeks zakonov vojne, visoke pogodbenice stroke menijo, da je primerno razglasiti, da v primerih, ki niso vključeni v sprejete določbe, prebivalstvo in borci ostanejo pod zaščito in vladavino načel mednarodnega prava, ki izhajajo iz običajev, vzpostavljenih med civiliziranimi narodi, zakonov človečnosti in zahtev javne vesti.« (Türk 2007, 563).

Besedilo v celoti obravnava problem zaostajanja prava za razvojem vojaške taktike in tehnike, prav tako pa izključuje razlago prid svobodne izbire vojaških sredstev (Türk 2007, 564).

4.1 Položaj in zaščita oseb v mednarodnih oboroženih spopadih

Obravnavo položaja, zaščite in pravic oseb raznih kategorij ljudi v oboroženem spopadu je mogoče organizirati z najbolj temeljno delitvijo, delitvijo na borce ter na civilno prebivalstvo. Ta delitev izhaja iz pojmovanja, da je oboroženi boj stvar držav in njihovih oboroženih sil, civilno prebivalstvo pa mora biti iz tega izvzeto (Jogan 1997, 49; Türk 2007, 565).

Haaški pravilnik iz leta 1907 je v 1. členu predpisal, da zakoni, običaji, pravice in dolžnosti vojne veljajo tako za redno vojsko, kakor tudi za milice in prostovoljne enote, katerih pripadniki izpolnjujejo naslednje pogoje: da jim poveljuje poveljnik, ki je odgovoren za svoje podrejene; da imajo na daljavo viden razpoznavni znak; da nosijo orožje odkrito in; da vodijo svoje operacije v skladu z zakoni in običaji vojne. V 2. členu pa je pravilnik določil, da se za borce šteje tudi tiste, ki so na ozemlju, kateremu se približuje sovražnik, za orožje prijeli spontano, a se pred tem niso organizirali po zgoraj omenjenih pogojih, če le nosijo orožje odkrito in če spoštujejo zakone in običaje vojne (Jogan 1997, 49). Borci morajo torej izpolnjevati določene pogoje, da se lahko jasno razlikujejo od civilnega prebivalstva, ampak, ker je Haaški pravilnik predvidel situacije glede na načine vojskovanja 20. stoletja, so Ženevske konvencije te kriterije sprejele in jih nekoliko modificirale, upoštevaje izkušnje iz 2. svetovne vojne. Predvidele so možnost samostojnega organiziranja odporniških gibanj, ki pripadajo stranki v oboroženem spopadu, tudi v razmerah vojaške okupacije, kadar njihovi

² Po njem tudi ime klavzule – Martensova klavzula.

pripadniki izpolnjujejo štiri pogoje, ki jih je navedel že Haški pravilnik, uvedle pa so tudi, da so zaščite, ki jo uživajo borci, upravičene tudi osebe, ki oborožene sile spremljajo, a v oboroženih akcijah ne sodelujejo, (vojni dopisniki, oskrbovalci na primer) pod pogojem, da imajo pooblastilo oboroženih sil. Protokol I je nato v ospredje postavil načelo o obveznosti borcev, da se razlikujejo od civilnega prebivalstva, kadar so angažirani v napadu ali v vojaški operaciji, ki pomeni pripravo na napad in priznava tudi situacije, ko se borci ne bodo mogli razlikovati od civilnega prebivalstva. V tem primeru je minimalni pogoj za ohranitev statusa borca ta, da nosi orožje odkrito med bojem in med nameščanjem pred napadom. Ob tem je jasno, da morajo tudi borci pripadniki gverilskih, odporniških enot, spoštovati pravila MPOS. 43. člen Protokola I upošteva tudi, da država v oboroženem konfliktu lahko v sestav svoje oborožene sile uvrsti paravojaške ali policijske enote, dolžna pa je o tem obvestiti nasprotno stran (Türk 2007, 566 - 567).

Razlikovanje med borci in civilisti je najbolj temeljno načelo MPOS in je del občega prava. Pravilo določa, da morajo stranke v spopadu ločiti med borci in civilisti ter med vojaškimi in civilnimi tarčami. Borci ter vojaške tarče so lahko cilj napada, civilisti ter civilni objekti pa ne. Stranke v spopadu so tudi zavezane k temu, da storijo vse kar je potrebno, da bi bilo civilistom in civilnim objektom v spopadu prizaneseno. Pa vendar, tudi, če bi ta pravila bila v praksi popolnoma spoštovana, še ne zagotavljajo popolno imuniteto civilistom v napadih. Namreč, napad na civilne tarče ni nujno nezakonit, če je močno verjetno, da bodo v napadu ubiti tudi civilisti. Natančneje, upoštevajoč načelo sorazmernosti, ko je neposredna tarča napada nek vojaški cilj, dejstvo, da bodo v tem napadu ubiti ali poškodovani tudi civilisti, napada ne naredi nezakonitega, razen v primeru, če bi nepričakovana izguba življenj civilistov bila prekomerna, v primerjavi z vojaško prednostjo, ki se je od napada pričakovala (Kretzmer v Primoratz 2007, 84).

4.1.1 Položaj ranjencev, bolnikov in brodolomcev

Pravila o zaščiti ranjencev in bolnikov pri vojskovanju na kopnem vsebujejo prva in druga Ženevska konvencija ter Protokol I, ki dodatno določa, da enako zaščito uživajo tudi civilni ranjenci, bolniki in brodolomci, če niso sodelovali v sovražnostih³. Te osebe morajo biti deleže spoštovanja, pomoči in zaščite, ne glede na to, kateri strani v oboroženem spopadu pripadajo, torej je potrebno upoštevati načelo nediskriminacije. To načelo v negi in

³ 43. člen Protokola I.

medicinski oskrbi ranjencev, bolnikov in brodolomcev pomeni, da je treba popolnoma enako obravnavati pripadnike lastnih in tujih oboroženih sil ter civilne prebivalce. Razlikovanja so dopustna le na podlagi medicinskih kriterijev⁴ (Sancin in drugi 2009, 117).

Medicinske enote morajo biti ves čas spoštovane in zaščitene in ne smejo biti cilj napada⁵. Ta zaščita lahko preneha, če se osebje vključuje v dejavnosti, ki škodijo sovražniku (Türk 2007, 568).

4.1.2 Položaj vojnih ujetnikov

Položaj borcev, ki so jih zajele sovražne sile, določa tretja Ženevska konvencija ter več določil Protokola I. Zoper borca, ki se je predal, oborožena akcija ni dopustna, saj se je sam izločil iz vojskovanja. Usoda vojnega ujetnika je stvar odgovornosti države, katere OS ga je zajela. Z njim je treba vselej postopati humano in s spoštovanjem njegove osebe in časti. Posebej so prepovedani fizično pohabljanje ali znanstveni in medicinski poskusi, prav tako pa načelo humanega ravnanja zahteva, da so vojni ujetniki zaščiteni pred dejanji nasilja in ogrožanja, žalitev in izpostavljanju javni radovednosti⁶. V vseh okoliščinah imajo vojni ujetniki pravico do enakopravnega postopka. Le zdravstveno stanje, spol, starost, vojaška stopnja ali strokovne sposobnosti so lahko kriteriji za razlikovanje med vojnimi ujetniki⁷. Ob zajetju so ti dolžni podati le svoje ime, priimek in vojaško stopnjo, datum rojstva in vojaško registrsko številko⁸. V vseh okoliščinah je treba spoštovati pravico vojnih ujetnikov do osebne nedotakljivosti in osebne dostojanstva, prav tako pa v celotnem času zajetja obdržijo svoje državljanske pravice, sila, ki jih je zajela pa jim jih lahko omeji le do stopnje, ki jo zahteva ujetništvo⁹. Prepovedano je kakršno koli razlikovanje med vojnimi ujetniki glede na raso, narodnost, veroizpoved ali politično prepričanje¹⁰. Vojne ujetnike je treba takoj po zajetju čim prej evakuirati v taborišča, ki morajo od območja bojevanja biti oddaljena toliko, da ujetniki niso v nevarnosti, med čakanjem na evakuacijo pa se jih ne sme izpostavljati nevarnosti¹¹.

⁴ 8. člen Protokola I.

⁵ 11. člen Protokola I.

⁶ 13. člen tretje Ženevske konvencije.

⁷ 16. člen tretje Ženevske konvencije.

⁸ 18. člen tretje Ženevske konvencije.

⁹ 14. člen tretje Ženevske konvencije.

¹⁰ 16. člen tretje Ženevske konvencije.

¹¹ 19. člen tretje Ženevske konvencije. Določa tudi, da je evakuacijo vojnih ujetnikov treba vedno izvesti na human način in v podobnih pogojih, kot jih sila, ki je zajela ujetnike, zagotavlja pri premikih svojih enot. Med evakuacijo jim je treba zagotoviti vodo, hrano, oblačila in zdravstveno oskrbo ter ukreniti vse, kar je potrebno, da bo evakuacija varna. Potrebno je sestaviti tudi seznam vojnih ujetnikov.

Uporaba orožja proti tem ujetnikom je dovoljena le v skrajni sili¹² (Türk 2007, 568 – 572; Sancin in drugi 2009, 117 – 124).

4.2 Zaščita civilistov

Položaj civilistov v oboroženem spopadu podrobneje opredeljuje četrta Ženevska konvencija, ki ščiti vse, ki se v nekem trenutku med spopadom ali okupacijo na nek način znajdejo v rokah stranke v spopadu ali okupacijske sile¹³ ter več določil Protokola I, pri čemer velja, da zaščite ne uživajo lastni državljani stranke v spopadu, državljani zavezniških ali nevtralnih držav ter borci in osebe, opisane v zgornjih podpoglavjih. Potrebno je upoštevati tudi minimalni standard zaščite¹⁴, ki ga kot 3. člen vsebujejo vse štiri Ženevske konvencije in ki velja v vseh oboroženih spopadih. Četrta Ženevska konvencija prav tako določa pravila o bolnišničnih in varnostnih conah ter krajih, ki so lahko določeni v miru ali med samim spopadom, z namenom zaščite ranjenih, bolnih in ostarelih, otrok, mlajših od 15 let, nosečnic in mater z otroki, mlajšimi od sedem let, pred učinki vojne, a se ta ureditev v praksi ni pokazala kot uspešna (Degan 2006, 901; Sancin in drugi 2009, 128).

Nad zaščitnimi osebami ni dovoljeno izvajati nikakršnega telesnega ali duševnega nasilja¹⁵. Prepovedano je jemanje talcev, vsako mučenje ali drugo okrutno ali nečloveško dejanje, kolektivna kaznovanja ali teroriziranje, ropanje in maščevalni ukrepi nad zaščitnimi osebami in njihovo lastnino¹⁶. Poleg splošne zaščite, ki velja za vse civiliste, je za ženske pogodbeno določena še dodatna zaščita, v zvezi z zaščito otrok pa konvencije in dopolnilna protokola zasledujeta predvsem tri cilje, ki so zaščita otrok pred sovražnostmi, ohranjanje družinskih članov skupaj ter zagotavljanje potrebne nege in zaščite za otroke v času sovražnosti (Türk 2007, 571 – 572; Sancin in drugi 2009, 130).

¹² 44. člen tretje Ženevske konvencije.

¹³ 4. člen četrte Ženevske konvencije.

¹⁴ Minimalni standard določa, da je z osebami, ki ne sodelujejo v sovražnostih ravnati humano. Prepoveduje ogrožanje življenja in nasilja nad osebno nedotakljivostjo, jemanje talcev, žalitve osebnega dostojanstva, izrekanje in izvrševanje kazni brez predhodnega sojenja. Ranjence in bolnike je potrebno zbrati in zanje poskrbeti (Dolenc 2003, 33).

¹⁵ 31. člen četrte Ženevske konvencije.

¹⁶ 33. in 34. člen četrte Ženevske konvencije.

4.2 Pravila vojskovanja in omejitve

Bistvo vsega MPOS je omejevanje sile, zato bom v tem podpoglavju predstavila pravila, ki omejujejo vojskovanje glede načinov le – tega, ciljev napada in sredstev, ki se uporabljajo. Predstavljene bodo le omejitve vojskovanja na kopnem, saj posebnosti vojskovanja na morju, ki so tudi del MPOS, niso relevantna za analizo bitke za Vukovar.

4.2.1 Omejitve glede metod in načinov vojskovanja

Omejitve glede metod in načinov vojskovanja podrobneje povzema Protokol I, ki na prvem mestu med prepovedanimi načini opredeljuje perfidije¹⁷. Kot primeri perfidij so naštetih lažno predstavljanje namena pogajanj z zlorabo zastave pogajalca ali zastave vdaje; lažno predstavljanje onesposobljenosti zaradi ran ali bolezni; lažno predstavljanje borcev kot civilistov; lažna uporaba zaščitenega statusa z uporabo znakov, emblemov ali uniform OZN ali Rdečega križa, nevtralnih ali držav, ki ne sodelujejo v spopadu. Poleg perfidij je v MPOS prepovedanih še več drugih vrst dejanj, ki pomenijo nedopustne načine vojskovanja in so vojni zločini. Tako je prepovedana izjava, da se v boju ne bo dajalo milosti¹⁸, oziroma ukaz, da v boju ne bo preživelih in vodenje sovražnosti na tej podlagi¹⁹. Prepovedano je napadanje oseb, ki so se prenehale bojevati²⁰. Med starejša pravila MPOS sodi tudi prepoved ropanja, ki je določena v Haaškem pravilniku in v Ženevskih konvencijah, prepovedano pa je tudi uničevanje premoženja, razen kadar nujne vojaške potrebe to zahtevajo (Türk 2007, 588 – 590).

4.2.2 Omejitve glede objektov

V oboroženem spopadu ni dovoljeno napadati civilnih ciljev, kar izhaja iz načela razlikovanja in sodi med temeljna načela vojskovanja. Haaški pravilnik iz leta 1907 je določil naslednje: *»napad ali bombardiranje, s kakršnimikoli sredstvi, na nebranjena mesta, vasi, prebivališča ali zgradbe, je prepovedan«* (Reisman in Atoniou 1994, 81).

Protokol I določa, da mora biti napad omejen na vojaške cilje, torej tiste, ki zaradi svoje narave, lokacije, namena ali uporabe pomenijo efektiven prispevek k vojaški akciji i katerih

¹⁷ Perfidije so izdajalske oziroma zavratne metode vojskovanja, ki pri nasprotniku vzbujajo zaupanje.

¹⁸ 23.d. člen Haaškega pravilnika iz leta 1907.

¹⁹ 40. člen Protokola I.

²⁰ 23.c. člen Haaškega pravilnika iz leta 1907 in 41. člen Protokola I.

delno ali popolno uničenje, zavzetje ali nevtralizacija pomeni v danih razmerah resnično vojaško prednost. V primeru dvoma o dejanski naravi objekta, velja predpostavka, da gre za civilni objekt²¹. Haaški pravilnik določa, da se v primeru obleganja ali bombardiranja naredi vse potrebne korake za kar največjo zaščito zgradb, namenjenih veri, umetnosti, znanosti ali humanitarni dejavnosti, zgodovinskih spomenikov, bolnišnic in mest, kjer se nahajajo bolniki in ranjenci, pri čemer je potrebno poudariti, da ta zaščita velja le, če te zgradbe niso uporabljene za vojaške namene. Oba dopolnilna protokola navajata še nekaj vrst objektov, ki morajo biti posebej zaščiteni, in sicer gre za objekte, ki so potrebni za preživetje civilnega prebivalstva, kot so na primer skladišča hrane ali kmetijska območja, izrecno pa je prepovedan tudi napad na objekte, ki zadržujejo nevarne naravne sile²². Protokol I nadalje nalaga obveznost skrbeti, da vojskovanje ne povzroči velike, dolgoročne in hude škode naravnemu okolju. Na tem mestu velja omeniti, da se vse omenjene prepovedi nanašajo na situacije, ko so civilni cilji jasno ločljivi, zato Protokol I določa, da mora biti napad odpovedan, če se izkaže, da bi lahko povzročil stransko izgubo življenj med civilisti, škodo civilnemu premoženju in omogoča presojo na podlagi primerjav in proporcionalnosti in kaže, da ima vojaška prednost v MPOS lahko prednost pred skrbjo za zmanjšanje škode in žrtev med civilnim prebivalstvom (Türk 2007, 591 – 592; Sancin in drugi 2009, 151 – 156).

4.2.3 Omejitve glede orožij

V oboroženih spopadih velja, da stranke v spopadu nimajo neomejenih možnosti pri izbiri sredstev vojskovanja, kar je potrjeno v Haaškem pravilniku, Ženevskih konvencijah ter več mednarodnih pogodbah. Nedopustna je tudi uporaba orožij, ki imajo nediskriminatorne učinek²³ (Sancin in drugi 2009, 156).

Glede na njegovo učinkovanje, se orožje deli na konvencionalno orožje in na orožje za množično uničevanje, med katera spadajo kemična, bakteriološka in jedrska orožja. Jogan (1997, 69) navaja, da edini dokument na tem področju predstavlja konvencija OZN o prepovedih in omejitvah glede uporabe nekaterih vrst konvencionalnega orožja, za katere se lahko šteje, da imajo čezmerne travmatične učinke ali da delujejo nediskriminatorno glede na cilje. Konvenciji je priloženih več protokolov, ki prepovedujejo orožja, katerih delcev ni mogoče odkriti z rentgenskimi žarki, protipehotne mine, mine presenečenja, zažigalna orožja,

²¹ 52. člen Protokola I.

²² 56. člen Protokola I in 15. člen Protokola II.

²³ Orožja, ki prizadanejo tako vojaško silo, kot tudi civilno prebivalstvo.

laserska orožja, ki povzročijo trajno slepoto in neeksplozirana in opuščena eksplozivna orožja.

Prepovedani so tudi naboji, lažji od 400 gramov, ki so napolnjeni z vnetljivimi ali eksplozivnimi snovmi, »dum – dum« naboji²⁴, Konvencija o kasetnem strelivu, ki je bila sprejeta leta 2008 pa prepoveduje uporabo in kopičenje zalog kasetnega streliva (Sancin in drugi 2009, 158).

Kar se tiče orožja za množično uničevanje, velja za kemično orožje, da ga je prepovedal že Haaški pravilnik iz leta 1907, sprejet pa je bil tudi Ženevski protokol o prepovedi strupenih in zadušljivih plinov in bakteriološkega orožja. Prepoved teh orožij velja kot norma običajnega mednarodnega prava, za jedrsko orožje pa izrecne, pogodbeno določene, prepovedi ni (Türk 2007, 595).

4.3 Kazenskopravna odgovornost za kršitve določb MPOS

Vprašanje osebne odgovornosti je bilo prvič postavljeno na mirovni konferencah po 1. svetovni vojni. Oblikovano je bilo načelo, po katerem naj bi vsaka oseba – storilec vojnega zločina, ne glede na čin in položaj, v polni meri kazensko odgovarjala. Do bistveno bolj celovitega in doslednega obravnavanja teh kršitev je prišlo ob koncu 2. svetovne vojne. Ustanovljeni sta bili dve mednarodni kazenski sodišči. Z Londonskim sporazumom, leta 1945, je bil ustanovljen Mednarodni vojni tribunal, ki je zasedal v Nürnbergu. Tribunal je sodil za tri kategorije kaznivih dejanj, in sicer zločine proti miru²⁵, vojne zločine²⁶ ter zločine proti človečnosti²⁷. Sodišče je uporabilo veljavno mednarodno pravo, zlasti haaške konvencije, Briand – Kellogov pakt o odpovedi vojni in načelo pravičnosti, po katerem je nedopustno, da bi tako velika vojna hudodelstva ostala nekaznovana (Jogan 1997, 170; Türk 2007, 186 – 187).

Leta 1946 je GS OZN potrdila načela Londonskega statuta in izjavila, da je genocid po mednarodnem pravu kaznivo dejanje, za katero obstaja mednarodna kazenska odgovornost. Dve leti kasneje je bila sklenjena Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina

²⁴ Naboji, ki se v človeškem telesu razširijo ali sploščijo. Prepovedani so bili s tretjo haaško deklaracijo leta 1899 in danes ta prepoved že predstavlja del obče običajnega mednarodnega prava.

²⁵ Zločini proti miru so načrtovanje, priprava, spodbujanje in vodenje agresivne vojne, ali vojne, s katero so kršene mednarodne pogodbe.

²⁶ Pod pojmom vojni zločini se sklicujem na kršitve običajev in zakonov vojskovanja.

²⁷ Ubijanje, iztrebljanje, zaslužjevanje, deportacije in druga nečloveška dejanja zoper civilno prebivalstvo.

genocida, leta 1968 pa je bila sklenjena Konvencija o nezastaranju vojnih zločinov in zločinov proti človečnosti. V prvi konvenciji je zapisano, da se to kaznivo dejanje lahko stori samo naklepno, pri čemer je ta naklep potrebno tudi dokazati, kaznovani pa so tudi sodelovanje, priprava, sotorilstvo, poskus in spodbujanje kaznivega dejanja genocida. Po koncu hladne vojne je Komisija za mednarodno pravo leta 1991 sprejela osnutek Kodeksa o zločinih zoper mednarodni mir in varnost²⁸ (Türk 2007, 189).

V vojnah na ozemlju nekdanje Jugoslavije so bila storjena velika vojna hudodelstva, vključno z dejanji, ki jih je mogoče označiti za genocid. VS OZN je leta 1993 ustanovil MKSJ, ki je pristojno za hude kršitve ženevskih konvencij, kršitve zakonov in običajev vojne, genocid in zločine proti človečnosti. Izmed splošnih določb statuta MKSJ je najbolj znana določba o poveljniški odgovornosti, ki je bila podlaga za oblikovanje določbe o poveljniški odgovornosti v Rimskem statutu MKS²⁹ (Sancin in drugi 2009).

5 BITKA ZA VUKOVAR

To poglavje je namenjeno krajšemu opisu bitke za Vukovar ter sodelujočih sil, kršitve MPOS v bitki pa bodo obravnavane posebej.

Vukovar je danes hrvaško mesto v vzhodni Slavoniji, ki je nastalo in se razvilo na ustju reke Donave, ki predstavlja tudi mejo z RS, sestavlja vukovarsko – sremsko županijo. Nahaja se med dvema zgodovinskima pokrajinama vzhodne Slavonije ter zahodnega Srema. Vzhodi, starejši del mesta leži na desni obali reke Vuke, zahodni del mesta – novi Vukovar z Borovim Naseljem pa leži na levi obali reke Vuke. Leta 1990 je bil Vukovar eno od dveh mest, ki sta se nahajali na meji vzhodne RH, reka Donava pa je predstavljal zahodno mejo občine Vukovar med RH in RS (Marijan 2004, 14).

²⁸ Pravila osnutka kodeksa so določila individualno kazensko odgovornost za agresijo, genocid, zločine proti človečnosti, vojne zločin in zločine proti osebnosti OZN.

²⁹ Rimski statut je statut MKS, sprejet leta 1998 na diplomatski konferenci na pobudo GS ZN. Ker je MKS pristojno za kazniva dejanja storjena po 1. juliju 2002, ko je Rimski statut postal veljaven, pristojnosti sodišča ne bom omenjala, saj v primeru bitke za Vukovar nima pristojnosti za kakršna koli sojenja.

Bitka za Vukovar je predstavljala eskalacijo napetosti, ki so se v času razpadanja Jugoslavije dogajale na vzhodnih mejah RH na etnično mešanih področjih. Glede na popis prebivalstva iz leta 1991, je v občini Vukovar bivalo 84.189 ljudi, od tega 43,8 odstotkov Hrvatov in 37,4 odstotkov Srbov, v samem mestu pa je bivalo 47,2 odstotka Hrvatov in 32,3 odstotka Srbov, prisotne pa so bile tudi druge narodnosti (Marijan 2004, 14).

5.1 Uvod v bitko

Pri tej bitki je potrebno razumeti, da je šlo za dva različna nivoja bojev, in sicer, tistih na osebnem nivoju in tistih za Veliko Srbijo. Prve napetosti v Vukovarju so se pojavile na začetku 90-ih let. Na prvih večstrankarskih volitvah leta 1990 je v občini Vukovar zmagala Zveza hrvaških komunistov – Stranka demokratičnih sprememb, katere član, Slavko Dokmanović, je bil izbran za predsednika skupščine občine. Nove lokalne oblasti so imele sovražen odnos do nove nacionalistične vlade Hrvaške demokratične skupnosti – HDZ – in njenih načrtov za postopno ločitev od Jugoslavije. Tako je prihajalo do vse večjih napetosti med lokalnim srbskim in hrvaškim prebivalstvom, na prve pa je močno vplivala tudi močna srbska propaganda ter Miloševićev režim (Marijan 2004, 39).

Področje vzhodne Slavonije, vključno z Vukovarjem, je v tem času postalo predmet zanimanja vodstva JLA, natančneje zveznega sekretarja za obrambo, Veljka Kadrijevića, ki je v eskalacijah etničnih konfliktov videlo možnost vojaške intervencije s ciljem padca HDZ in preprečitvijo razpada Jugoslavije (Živić 2008, 31).

Po oboroženih spopadih v nekaterih drugih delih RH in oblikovanju t.i. Srbske avtonomne oblasti vzhodne Slavonije, Baranja in Srema, katere predsednik je postal Goran Hadžić, je v Vukovarju prihajalo do vse bolj pogostih incidentov in provokacij. Iz 1. na 2. maj leta 1991 je prišlo do spopada, znanega pod imenom pokol v Borovem selu, v katerem je bilo ubitih 12 hrvaških policistov, 15 pa je bilo ranjenih. Spopad je pomenil popolno prekinitev odnosov med skupnostnima, JLA pa je v tem videla možnost, da v okviru zmanjševanja napetosti pošlje svoje enote na področje vzhodne Slavonije (Marijan 2004, 50, 54).

Maja 1991 je v sklopu Ministrstva za notranje zadeve RH osnovan ZNG, katerega naloga je bila izvajati obrambno – policijskih dejavnosti pod poveljstvom MORH. (Marijan 2004, 63).

Razglasitev hrvaške neodvisnosti, 25. junija 1991, je pripeljala do nove eskalacije konflikta. Lokalne srbske milice so s pomočjo enot JLA pričele nadzorovati več delov ozemlja in

hrvaška področja izolirala na posamične enklave, obkoljene z minskimi polji in barikadami. Tik pred pričetkom boja so sile JLA zavzele položaje na drugi strani Donave, po reki pa so pričele patroljirati vojaške ladje. Posamični napadi z minometi so zabeleženi že v juniju, napadi s topništvom pa so se pričeli odvijati v začetku meseca avgusta. Bitka za Vukovar se je začela 25. avgusta, ko se je pričelo redno granatiranje ter zračni napadi na mesto. JLA je kot izgovor za direktno intervencijo uporabila razlog poskusa zavzetja lokalne kasarne JLA, ki so jo hrvaške sile uporabljale za oskrbo z orožjem (Jurčević 1993, 483 – 484).

Živić (2008, 32) navaja, da je v kronološkem smislu srbsko agresijo na Vukovar in okoliš mogoče razdeliti na štiri obdobja:

1. Obdobje priprav – od 20. aprila 1991 do 1. maja 1991, v katerem se srbsko prebivalstvo Vukovarja in okoliških naselij s srbsko večino, mobilizira po načrtu realizacije srbskega državnega projekta.
2. Obdobje namestitve enot – od 2. maja 1991 do 24. avgusta 1991, tekom katerega JLA zavzema ključne položaje okoli mesta in načrtuje bodoče napade na mesto.
3. Obdobje neposredne agresije – od 25. avgusta 1991 do 20. novembra 1991, ki je osrednje obdobje srbske agresije na Vukovar, v katerem so se odvijali najintenzivnejši spopadi in v katerega lahko označimo za obdobje največjega uničenja in človeškega trpljenja.
4. Obdobje okupacije – od 21. novembra 1991 do 15. januarja 1996, ki označuje obdobje popolne politične, vojaške in demografske okupacije Vukovarja in okolice, tekom katerega je hrvaškim institucijam bil vstop v prostor povsem onemogočen.

5.2 Sile v spopadu

5.2.1 Hrvaške sile

Na pričetku bitke se je v mestu nahajalo okoli 800 pripadnikov Narodne zaščite Vukovarja³⁰, pripadniki ZNG ter 58 pripadnikov HOS. Kasneje je številka hrvaških sil v samem mestu narasla na od 1.800 do 2.000 ljudi, na širšem področju pa je hrvaška stran imela okoli 6.700 ljudi, ki so razpolagali s 26 tanki tipa T-55 in oklepnimi transporterji, 52 lahkimi ter 32 težkimi topovi in 68 minometi. Hrvaške sile v Vukovarju so 25. septembra uradno postale 204. brigada HV, do takrat pa so ti borci delovali na principu spontano organiziranega

³⁰ Pripadniki pod okriljem MNZRH.

oboroženega ljudstva. Silam je do 15. Avgusta poveljeval Tomislav Merčep, do 30. avgusta Josip Gažo, od 31. avgusta podpolkovnik Mile Dedaković – Jastreb, od 11. oktobra pa Branko Borković. Poveljstvo ZNG RH za vzhodno Slavonijo se je do konca meseca septembra preimenovalo v Poveljstvo HV Operativne cone Osijek (Marijan 2002, 28 – 29; Domovinski rat.hr 2010a).

5.2.2 Sile JLA

Sile JLA so v bitkah za vzhodno Hrvaško uporabile mehanizirane in oklepne brigade. Ocenjuje se, da naj bi v bitki na strani JLA sodelovalo okrog 80.000 ljudi, od tega okoli 30.000 vojakov stalne sestave, razpolagali pa naj bi z okoli 1.600 bojnimi vozili, od tega okoli 400 tankov tipa M-84 in T-55, 980 kosi artilerijskega orožja, 350 kosi protizračnega orožja, 750 kosi protioklepnega orožja, 60 letali tipa Mig-21, Mig-29, Orel ter Supergaleb in nekaj plovili. JLA je za to bitko angažirala skupno 11 brigad operativne vojske, od tega devet oklepno – mehaniziranih, sodelovali pa so tudi srbska TO in uporniški hrvaški Srbi ter paravojaške prostovoljne skupine, kot so Arkanovci in pripadniki srbske radikalne stranke Vojislava Šešlja. Operaciji je prvotno poveljeval general polkovnik Aleksander Spirkovski, ki ga je v septembru 1991 zamenjal general podpolkovnik Života Panić. Ta je svoje sile v septembru razdelil na operativno skupino Sever in Jug. Operativno skupino Sever je vodil Mladen Bratić³¹, operativno skupino Jug pa Mile Mrkšić (Marijan 2004, 26 – 28; Sebetovsky 2002, 9).

5.3 Potek bitke

5.3.1 Prva faza

Za prvo fazo bitke štejemo obdobje od 24. avgusta 1991 do 1. oktobra 1991. Dne 24. avgusta je eden izmed hrvaških branilcev strmoglavil letalo JLA nad Borovim Naseljem, ki je napadalo položaje hrvaških sil. Naslednjega dne so se pričele obsežne kopenske operacije, zabeležen pa je tudi pri večji napad oklepnih sil JLA. Do septembra je hrvaška oblast izgubila nadzor nad skoraj tretjino ozemlja, saj so hrvaške sile bile v primerjavi z nasprotnikom slabo oborožene. 5. september je v prvi fazi bitke označen za dan najhujšega spopada, saj je prišlo do raketiranja in bombardiranja mesta s kasetnimi bombami. Iz tega obdobja je ena izmed ulic

³¹ Bratić je bil ubit med bitko. To je bil najvišji čin, ki je padel med bitko. Po njegovi smrti je operativno skupino Sever vodil major Andrija Biorčević.

v mestu, natančneje Trpinjska cesta, dobila naziv grobišče tankov, saj je obrambi Vukovarja uspelo uničiti okoli 30 tankov JLA (Sučić in Živić 2007, 73).

Sredi meseca je silam JLA uspelo Vinkovce odsekati od Vukovarja, zaradi česar se je povečal pomen Bogdanovcev, kraj, ki je še edini lahko oskrboval Vukovar, a je bil tudi ta v roku dveh dni močno napadan. 28. septembra je na pomoč hrvaškim silam prišlo 14 pripadnikov HOS, pod poveljstvom Zdravka Špalja – Papundeka (Domovinskirat.hr 2010a).

Sile JLA so sprva imele sedemdnevni načrt zavzetja mesta, ki pa ga jim zaradi izgub oklepnih vozil in vojakov ni uspelo izvesti. To je privedlo do ugotovitve, da napredka s pomikanjem oklepnih enot po ulicah, ne bo, čemur je sledila zamenjava poveljnika Sirkovskega s Panićem, popolnjevanje sil ter nova strategija uničevanja obrambe – delitev sil na operativni skupini Sever in Jug. Paravojaške enote so bile integrirane v vojsko JLA, rezervisti pa so bili zamenjani s prostovoljci iz RS. Taktika napada na Vukovar se je spremenila iz hitrega, jurišnega napada z oklepniki na zavzetje mesta, po njegovi obkolitvi ter etničnemu čiščenju hrvaških vasi. 30. septembra 1991 je JLA uradno pričela z operacijo Vukovar S tem je prva faza tudi zaključena (Dedaković 2011).

5.3.2 Druga faza

30. september je pomenil dan pričetka novih ofenzivnih operacij sil JLA. Te so najprej zavzele vas Petrovci, nato pa napadle prometnico Marinci – Bogdanovci – Vukovar ter vas Marinci in obkolile Bogdanovce. Tri dni kasneje, 3. oktobra, so zabeleženi boji na cestah proti Vinkovcem, v katerih je JLA zavzela vas Karadžičevo. Tedaj so se na hrvaški strani prvič pojavili tanki ter oklepna vozila, ki pa, zaradi pomanjkanja municije in neizkušenosti borcev, niso bili ravno izkoriščeni. V popoldanskih urah je iz smeri Marincev proti Nuštru krenila 252. oklepna brigada JLA s tankovsko podporo iz Bršadina. Obrambo so sestavljali maloštevilni domači branilci, del pripadnikov 2. bojne skupine 3. brigade ZNG, nekaj policistov iz Vinkovcev in Varaždina ter nekaj pripadnikov HOS, ki so napad uspešno zaustavili. Istega dne je bilo napadeno tudi Borovo Naselje v enem večjih napadov do tedaj. JLA je napadla s 26 tanki, 19 oklepnimi transporterji in s približno 750 vojaki, izgubili pa so 17 tankov, 9 oklepnih transporterjev in večino borcev. Napad se je izvršil tudi na vas Bogdanovci, v katerem je bilo uničenih 10 tankov in oklepnih transporterjev. Naslednjega dne so hrvaški branitelji prvič poskušali deblokirati Vukovar, pri čemer so, tedaj že sile HV, uporabljale tanke. Obdobje med 1. in 3. oktobrom se šteje za najbolj krvavo obdobje, samo 2. oktobra je na mesto padlo kar 11.000 granat. Med tem časom je v vas Ivanka prispel

konvoj Rdečega križa, ki bi v Vukovar moral prispeti 11. oktobra, a ko je prispel do ceste iz Nuštra, ga je zaustavil artilerijski ogenj. Konvoj je po dveh poskusih v mesto prispel 13. oktobra, a svoje naloge ni mogel opraviti, saj so sile JLA zahtevale, da se konvoj na pot v bolnišnico poda mimo Sajmišta, kar bi pomenilo razminiranje celotne poti do bolnišnice, umik hrvaških sil in prost vstop napadalcem v mesto, s čimer se Borković ni strinjal (Marijan 2004, 382; Domovinskirat.hr 2010).

5.3.3 Tretja faza

Od 15. oktobra je bil Vukovar popolnoma obkrožen iz strani JLA. Ta je uspela prebiti obrambno črto na področju Mitnice, v južnem delu naselja Lužac, v Sajmištu in na Trpinjski cesti. Od centra mesta je bil napadalec oddaljen le še nekaj 100 metrov, prav tako blizu je bil Borovemu Naselju, zato so se odvijale močne ulične borbe. Naslednjega dne so vsi obrambni položaji, Mitnica, Sajmište, Lužac, Budžak in Borovo Naselje s Trpinjsko cesto, napadeni z artilerijo, tanki, minometi ter raketiranjem iz letal. JLA je prek Bobotskega kanala postavila pontonski most, prek katerega je prešlo okoli 15 tankov, štirje oklepni transporterji in okoli 1.000 vojakov iz smeri silosa Đergaj, proti Vinogradni ulici. Ker na obrambnih položajih niso imeli dovolj protitankovskega orožja, so hrvaške sile na pomoč poklicale dodatne okrepitve. Sile JLA so se iz tega napada umaknile. V tem napadu naj bi, domnevno, sodelovali tudi Arkanovci. Branilci so po tem napadu v kletih stavb Vinogradne ulice našli število ubitih civilistov (Braniteljski Forum 2010).

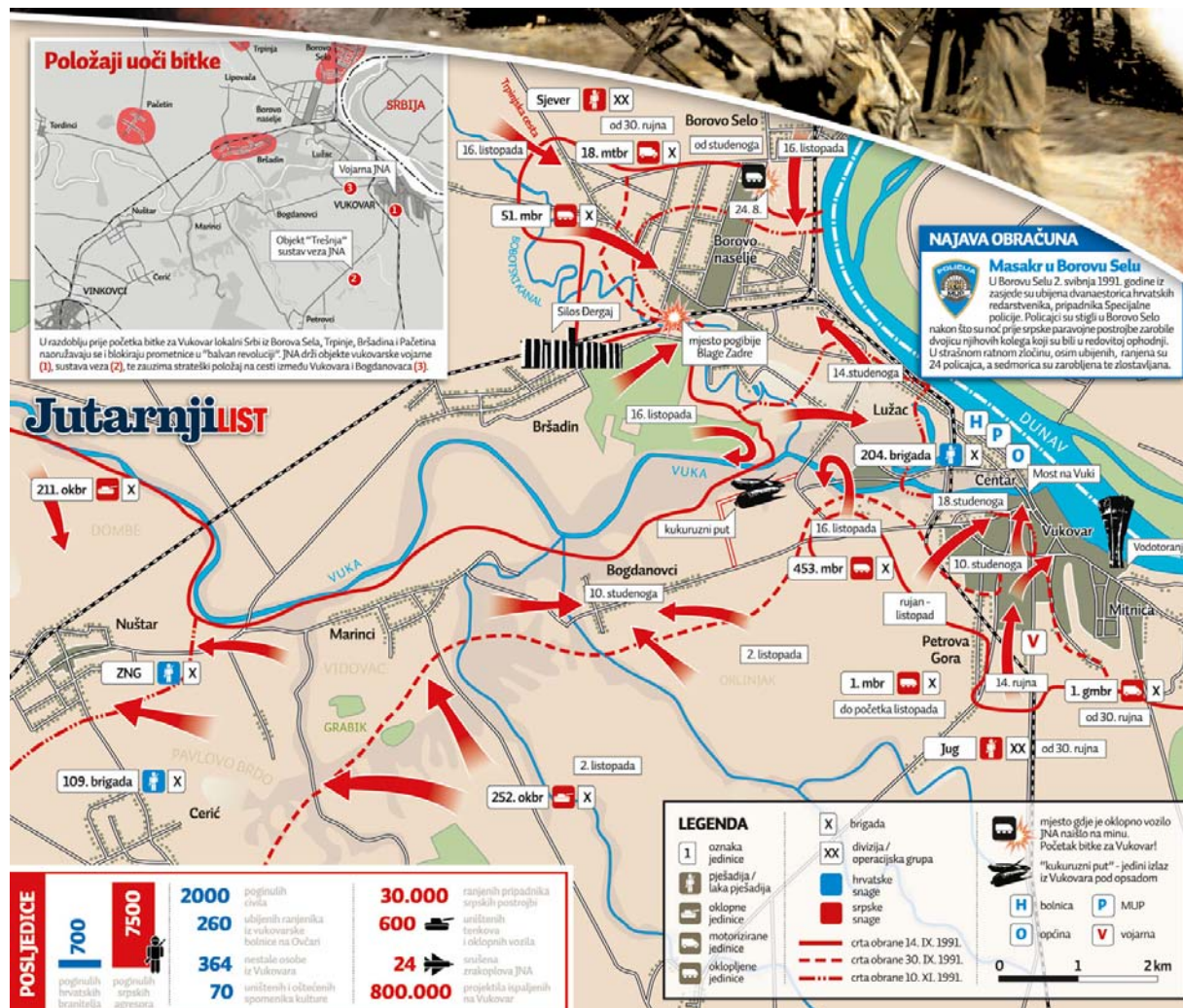
22. oktobra je obrambna črta hrvaških sil potekala na območju Koritna – Mrzović, Ivankovo – Jarmina – Vinkovci – Nuštar – Privlaka – Otok – Komletinci – Njemci – Lipovac, na kateri sta se nahajali 109. brigada HV in deli 2. bataljona 3. brigade ZNG. Bogdanovce, Vukovar in Borovo Naselje je branila 124. brigada HV, skupina pripadnikov sil MNZRH ter civilno prebivalstvo, naslednjega dne pa je bilo mesto neprestano napadano, pri čemer je bila kar štiridesetkrat granatirana tudi vukovarska bolnišnica. Za oskrbo obkroženega mesta je bil angažiran samostojni letalski vod Osijek. Poleg oskrbe prebivalstva in branilcev Vukovarja, je bil največji problem hrvaških sil primanjkljaj topniškega streliva, ki ga je GŠ poslal okoli 6. novembra (Marijan 2004, 390).

V začetku novembra je prišlo do zavzetja Lužca, kar je za obrambo pomenilo možnost delitve na dva dela, Bogdanovci pa so bili popolnoma obkoljeni in zveza z borci v Vukovarju je bila izgubljena. Do 10. novembra so sile JLA izvedle amfibijski napad, se povezale z Arkanovci, padli pa so tudi Bogdanovci (Marijan 2004, 393 – 394).

Zaradi vse večjega pritiska, ki ga je hrvaškim silam povzročalo obkoljeno mesto, so te 11. novembra naredile načrt prebiti se v smeri Nuštar – Marinci – Bogdanovci – Vukovar, zaščititi koridor, deblokirati Vukovar in Borovo Naselje, povečati obrambne sile ter omogočiti redno oskrbo in evakuacijo ranjenih in bolnih. Načrt je doživel neuspeh. 13. novembra je padlo Priljevo in s tem je bila obramba Vukovarja presekana na dva dela – na Borovo Naselje in na Vukovar (glej sliko 5.1). Padec mesta je bil le še vprašanje časa (Marijan 2004, 395 – 396).

16. novembra je ob 18. uri prišlo do premirja med HV in JLA. Silam HV je bilo strogo zapovedano, da morajo prekiniti z ognjem, kar so le – te tudi storile, sile JLA pa premirja niso upoštevale in so težišče svojih napadov še naprej usmerjale na Vukovar. 17. novembra je poveljnik Operativne skupine od poveljnika Vukovarja prejel sporočilo, da je ostal brez ljudi in streliva. Borkovič in nekaj njegovih ljudi je zapustilo Vukovar, nekateri pa so mesto še poskušali braniti, poskusi branjenja in odhodi so se nadaljevali še do 20. novembra. Tega dne je bilo konec vseh organiziranih uporov mesta Vukovar in Borovega Naselja (Marijan 2004, 397 – 398; Domovinskirat.hr 2010a).

Slika 5.1 Zemljevid bitke

Vir: Jutarnji list (2010).

5.4 Vukovar po koncu bitke

V obdobju treh mesecev, kolikor je bitka za Vukovar trajala, je umrlo okoli 1.850 hrvaških branilcev, 1.600 civilistov, od tega 186 otrok. Ranjenih je bilo 2.500 oseb, od katerih je 570 trajnih invalidov. 858 otrok je ostalo brez enega ali obeh staršev. Po ocenah GŠ HV so sile JLA v biki izgubile nekaj tisoč vojakov in okoli 600 oklepnih vozil (Marijan 2004, 398).

Živič (2008, 35) navaja, da je, na podlagi podatkov Splošne bolnišnice Vukovar, bilo v času bitke oskrbovanih 2.500 ranjencev, povprečno 28 dnevno, operacij je bilo 1.200, povprečno 13 dnevno. Najmlajši pacient je bila šest mesečna deklica, najstarejši pa je bil starejši od 80 let. Za pripadnike JLA teh podatkov ni mogoče pridobiti, saj niso dostopni. RS nikoli ni objavila vseh uradnih podatkov o poginulih na vukovarskem bojišču, tako da so vse številke le neka približna ocena. Nekateri neuradni podatki navajajo, da je bilo ubitih 1.103 vojakov in

prostovoljcev, ranjenih 2.500, od opreme pa naj bi izgubili 110 tankov in transportnih vozil, uničeni pa naj bi bili dve letali (Domovinskirat.hr 2010a).

Podatki Uprave za pridržane in izginule Ministrstva za družino, branitelje in medgeneracijsko solidarnost, kažejo, da je po okupaciji Vukovarja več kot 4.000 oseb bilo odpeljanih v t.i. sprejemne centre v RS, od katerih je 2.645 zajetih hrvaških borcev in civilistov premeščenih v koncentracijska taborišča Stajicevo, Begejci, Niš in Sremska Mitrovica. Število umrlih v teh taboriščih še danes ni znano (Živić 2008, 35).

Ocenjuje se, da je bilo na Vukovar izstreljenih 1,5 milijonov projektilov kalibra večjega od 100mm, 5 milijonov projektilov kalibra manjšega od 100mm, na mesto pa naj bi bilo vrženih okoli 2.500 bomb, težjih od 250kg. Vse to je, v relativno kratkem času, povzročilo katastrofalno uničenje stavbnih objektov in različne infrastrukture. Raziskava Državne komisije za popis in oceno škode, povzročene v vojni, je razkrila, da je škoda na področju mesta Vukovar ocenjena na 9.5 milijard kun ali skoraj 1, 27 milijardi evrov³². Poškodovani so bili pomembni gospodarski objekti, kot so tovarna Borovo, Vupik in Vuteks, uničena je bila gospodarska infrastruktura, objekti Vodovoda mesta Vukovar, objekti podjetja za dobavo elektrike in uničene ali močno poškodovane prometnice. Večina zgodovinskih stavb je bila močno poškodovanih, mnoge pa so bile popolnoma uničene, ali bolje rečeno, nobeden od zgodovinskih objektov ni ostal nepoškodovan. Kar tekom bitke ni bilo uničeno ali poškodovano, je bilo po bitki ukradeno. Živić (2008, 41) posebej omenja Mestni muzej Vukovar, v katerem je bilo na ogled pred bitko postavljenih ogromno umetnin, ki so bile v času bitke sežgane ali ukradene. Škoda je potrjena na skupno 118 objektih, namenjenih kulturi, od katerih je bilo 69 popolnoma ali skoraj uničenih.

V mestu je popisanih 13.852 poškodovanih ali uničenih stanovanjskih enot, od tega 8.272 hiš in 552 večstanovanjskih objektov s 5.580 stanovanji. Glede na evidence pred bitko in po njej, je bilo uničenih ali poškodovanih več kot 90 odstotkov stanovanjskih objektov, od katerih je 75 odstotkov zahtevalo popolno prenovu (Živić 2008, 42).

³² Glede na menjalni tečaj: 1 HRK = 0,13 EUR.

6 KRŠITVE MPOS V BITKI

Poglavje je namenjeno analizi temeljnih kršitev načel MPOS v bitki za Vukovar, na podlagi pravil in načel, opisanih v 4. poglavju diplomskega dela, eno podpoglavje pa bom namenila primer vojnega zločina na Ovčari, ki še danes odmeva v javnosti in zaradi katerih so se odvijala tudi sojenja na podlagi poveljniške odgovornosti.

Enota JLA s primarno nalogo napasti in okupirati mesto je bila beograjska brigada, pod poveljstvom polkovnika Mileta Mrkšića. Njemu podrejeni je bil major Veselin Šljivančanin, ki je imel direktno operativno poveljstvo nad silami JLA v neposrednem območju Vukovarja, prav tako pa je poveljeval tudi bataljonu vojaške policije, ki je bila del omenjene brigade, vlogo pri zavzemanju mesta pa je imela tudi posebna enota pehote, pod poveljstvom Miroslava Radića (ICTY 1997).

6.1 Temeljne kršitve v bitki

6.1.1 Kršitve pravil in omejitev vojskovanja

Stranke v spopadu morajo v vsakem trenutku razlikovati med civilnimi objekti in vojaškimi cilji. Tako so napadi lahko usmerjeni le proti vojaškim ciljem in ne proti civilnim objektom. V Vukovarju se tega pravila ni upoštevalo, saj je bilo uničenih več kot 90 odstotkov stanovanjskih objektov, od katerih je bilo 75 odstotkov popolnoma uničenih. Tako so sile JLA kršile eno temeljnih načel vojskovanja, in sicer načelo razlikovanja, ki sta ga poudarila Haaški pravilnik iz leta 1907 ter Protokol I. Haaški pravilnik je prav tako določil, da se v primeru bombardiranja naredi vse potrebno za zaščito zgradb, namenjenih umetnosti, znanosti ali humanitarni dejavnosti zgodovinskih objektov, bolnišnic in mest, kjer se nahajajo bolniki in ranjenci. Tudi to pravilo je bilo med bitko kršeno, saj je vukovarska bolnišnica v enem samem dnevu bila raketirana kar štiridesetkrat, prišlo pa je tudi do popolnega uničenja ali poškodovanja vseh zgodovinskih spomenikov in objektov, namenjenih kulturi, uničena je bila tudi ena katoliška cerkev ter vodovodni stolp (Šebetovsky 2002, 16).

Med ogledom mesta, naj bi Šešelj svojim privržencem naročil »*naj noben Ustaš ne preživi tega boja*«. S to izjavo je bil kršen 40. člen Protokola I, ki prepoveduje izjavo, da se v boju ne bo dajalo milosti, oziroma ukaz, naj v boju ne bo preživelih, prav tako pa je v mestu prišlo do ropanja dragocenih umetnin iz Mestnega muzeja Vukovar in zasebnega imetja, kar je po haaških in ženevskih konvencijah strogo prepovedano.

Šebetovsky (2002, 22) navaja, da so v drugi fazi bitke sile JLA izvedle t.i. oddaljeni napad, ki pomeni vojaško metaforo za nekontrolirano bombardiranje območja Vukovarja z vsemi razpoložljivimi orožji, torej upoštevano ni bilo niti načelo sorazmernosti, kršena pa je bila tudi prepoved bombardiranja s katerikoli sredstvi.

6.1.2 Kršitve pravil o zaščiti oseb v oboroženem spopadu

Sile JLA so v bitki za Vukovar kršile temeljno načelo MPOS, in sicer načelo razlikovanja med borci in civilisti. Napadi so namreč bili izvedeni na vse vrste objektov v mestu in v njegovi okolici in tudi številka ubitih civilistov, okoli 1.600, jasno nakaže na dejstvo, da civilistom ni bilo prizaneseno. Dodatna zaščita, namenjena ženskam, ni bila omogočena, saj sta bili dve ženski žrtvi pokola na Ovčari, prav tako je v bitki umrlo kar 186 otrok, torej ti niso imeli zaščite pred sovražnostmi.

V bitki so sile JLA kršile 11. člen protokola I, ki pravi, da morajo biti med bitko medicinske enote ves čas spoštovane in zaščitene in ne smejo biti cilj napada. Med bitko za Vukovar je bil z artilerijo napaden konvoj Rdečega križa, imel je tudi onemogočen dostop do mesta, pri nastanitvi v mestu pa so bili pripadniki konvoja nastanjeni v vojašnici JLA, ki bi lahko bila cilj napada kadarkoli. Naloga konvoja, pripeljati vse potrebno za oskrbo v bolnišnico Vukovar, je bila onemogočena, vsi paketi pomoči pa so bili uničeni (Domovinskirat.hr 2010a).

Kršena sta bila tudi 33. in 34. člen četrte Ženevske konvencije, ki določata prepoved ropanja zaščitene oseb in njihove lastnine. Glede na trditve Živića v prejšnjem poglavju je po bitki pa tudi med njo prišlo do ropanja zasebne lastnine, predvsem iz strani paravojaških enot in prostovoljcev, omeniti pa je potrebno tudi dejstvo, da so poleg grobnice na Ovčari bile odkrite še tri take grobnice v okolici Vukovarja (Živić 2008, 36).

Med bitko je bilo vzpostavljeno tudi koncentracijsko taborišče Velepomet, ki so ga postavile sile JLA, prve ujetnike pa so vanj pričeli zapirati že 16. septembra, ko je agresor zavzel mestno četrt Sajmište. Med 18. in 20. novembrom 1991, naj bi bilo ubitih ali izginulih okoli 700 ujetnikov, med katerimi je še mnogo takih, ki so še vedno na seznamu izginulih oseb iz časa vojne. Po nekaterih pričevanjih naj bi se v tem taborišču dogajala mučenja zajetih, tepež,

pokoli in obglavljenja. Za dejanja, storjena v Veleprometu, je MKSJ obtožil Slobodana Miloševića³³, Vojislava Šešlja in Gorana Hadžića (ICTY 2007).

MKSJ je boje v vzhodi Slavoniji, vključno z bitko za Vukovar, označilo za skupno kriminalno dejanje³⁴ odstranjevanja nesrbskega prebivalstva iz območij, poseljenih s Srbi. Milošević je bil v primeru te bitke obtožen tudi preganjanja ljudi, zločinov proti človečnosti mučenja in nečloveških dejanj, brezobzirnega uničenja, plenjenja javne ali zasebne lastnine, vključno z uničevanjem domov in verskih ter kulturnih objektov, nepravice obsežnega uničevanja in prilaščanja premoženja ter sodelovanja pri pokolu na Ovčari (ICTY 2004).

6.2 Ovčara

Pokol na Ovčari je nedvomno eden najhujših možnih kršitev MPOS, za katerega je bila trem ljudem dokazana poveljniška odgovornost. V zadnjih dneh bitke je nekaj sto ljudi pribežalo v bolnišnico Vukovar, ki se nahaja v bližini centra mesta, saj so verjeli, da bo objekt evakuiran ob prisotnosti nevtralnih mednarodnih opazovalcev. Za tovrstno evakuacijo je bil v Zagrebu med JLA in hrvaško vlado sprejet sporazum. 19. novembra so enote JLA prispele pred vukovarsko bolnišnico in prevzele oblast nad njo. Pred tem je major Veselin Šljivančanin, podrejeni Miletu Mrkšiću, poveljniku Operativne skupine Jug JLA, sestram in zdravnikom naročil, naj skličejo sestanek. Med tem sestankom so vojaki JLA s pomočjo paravojaških enot, iz bolnišnice evakuirali približno 400 mož, med katerimi so bili ranjeni civilisti, bolnišnično osebje, branilci mesta ter hrvaški politični aktivisti. Približno 300 ljudi, med njimi tudi dve ženski, je bilo nato napotenih na avtobuse in odpeljanih na Ovčaro, ki je od Vukovarja oddaljena dobre štiri kilometre. Tam so vojaki JLA in srbskih paravojaških enot zajetim ukazali, naj tečejo med dvema vrstama vojakov, ki so jih pretepali. Nato so bili ujetniki zaprti v bližnji hangar, v katerem se je že nahajala straža, povečini sestavljena iz VP JLA. Tam so bili ujetniki trpinčeni več ur, zaradi česar sta umrla vsaj dva človeka. Ves ta čas je so v dogodkih sodelovali tudi Slavko Dokmanović, Miroslav Radić, Goran Hadžić ter Vojislav Šešelj (ICTY 1997; ICTY 2003, ICTY 2011). Zvečer je Mrkšić ukazal, naj se VP

³³ Slobodan Milošević je v primeru Vukovar, ki ga je obravnavalo MKSJ, kot predsednik RS in kot vrhovni poveljnik OS SFRJ, bil obtožen dejanj zločinov proti človečnosti, hudih kršitev Ženevskih konvencij ter kršitev pravil in običajev vojskovanja. Primer je bil zaključen še pred dokončno sodbo, saj je obtoženi leta 2006 umrl.

³⁴ Skupno kriminalno dejanje ali »Joint Criminal Enterprise« je doktrina, ki jo uporablja MKSJ za sojenje političnim in vojaškim voditeljem za vojne zločine, ki so bili zagrešeni v času spopadov med leti 1991 in 1999 na območju nekdanje Jugoslavije. Doktrina smatra vsako osebo, ki je pripadala neki organizaciji ali skupini, odgovorno za zločin, ki ga je organizacija ali skupina storila (Danner in Martinez 2005, 22).

umakne iz hangarja. Tako je pripadnikom srbske TO in paravojaškim silam omogočil neoviran dostop do ujetnikov. Za tem, so vojaki ujetnike razdelili po skupinah in jih odpeljali na bližnje polje, kjer so bili usmrčeni in z buldožerjem zakopani v masovno grobnico (Biserko 2007, 1452).

V postopkih dokazovanja je bilo potrjeno, da je Mrkšić kriv uboja, mučenja in grobega ravnanja ter kršenja zakonov in običajev vojne zaradi sodelovanja in napeljevanja k uboju 194 identificiranih oseb na Ovčari ter nečloveškega ravnanja z ujetniki v hangarju. Maja 2009 je bil obsojen na 20 let zapora. Šljivančanin je na podlagi kršenja zakonov in običajev vojne, natančneje, mučenja ujetnikov na Ovčari, bil obsojen na 10 let zapora. Sojenje proti Šešlju še traja, obtožen pa je zločinov proti človečnosti ter kršenja zakonov in običajev vojne na podlagi umora, mučenja, krutega ravnanja z ljudmi, uničevanja verskih objektov in objektov, namenjenih izobraževanju ter zasebnih posesti, medtem, ko je Dokmanović umrl v priporu leta 1998, Radić pa je bil oproščen vseh obtožb (Biserko 2007, 1459 – 1460; ICTY 2010).

MKSJ je za sodelovanje v pokolu na Ovčari obsodilo še Željka Ražnatovića – Arkana, ki je bil ubit še pred obsodbo sodišča, ter Slobodana Miloševića, ki je med sojenjem umrl, beograjsko sodišče pa je leta 2009 za zločin na Ovčari obsodilo 13 nekdanjih pripadnikov TO Vukovar in srbskih prostovoljnih enot, skupno za 193 let zapora. Zaporne kazni so bile izrečene za obdobje od 15 do 20 let, podobno pa se je zgodilo v Vukovarju, ko je sodišče leta 2004 za zločine proti človečnosti obsodilo osem oseb (Humanitarian Law Center 2004; Dalje.com 2009).

7 ZAKLJUČEK

Kršitve pravil in načel MPOS so izvajali predvsem pripadniki sil JLA, ki so vodili skrajno agresivno napadalno vojno proti hrvaškim silam. Predvsem problematično glede kršitev je nespoštovanje načela razlikovanja, tako med borci in civilisti, kot tudi med vojaškimi in civilnimi objekti ter hudi zločini proti človečnosti. Tudi to je ena izmed bitk, v kateri se je pokazalo, da se v praksi teorije ne upošteva, kljub podpisanim konvencijam iz strani držav in kljub predpisom, ki jih morajo OS upoštevati.

Svojo hipotezo, da je v času bitke je prišlo, predvsem iz jugoslovanske strani, do velikih vojnih hudodelstev, saj je bilo izvedenih ogromno kršitev na podlagi neupoštevanja omejitev vojskovanja ter neupoštevanja določb glede ravnanja s civilisti in da je jugoslovanska stran zagrešila tudi zločin genocida, vse te kršitve pa so bile posledica močne agresije sil JLA in njim pridodanih paravojaških enot, za katere je bila dokazana tudi kazenska odgovornost poveljujočih, lahko potrdim, saj je bila trem poveljnikom JLA dokazana poveljniška odgovornost za zločin, storjen na Ovčari, kjer je bilo ubitih okoli 260 ljudi. Največ zločinov je bilo storjenih zoper civilno prebivalstvo ter borce, predvsem je prihajalo do nespoštovanja načela razlikovanja, v javnosti pa je odmevalo tudi skoraj popolno opustošenje mesta, ki ni bilo upravičeno. Za zločine hrvaških sil ni ne podatkov, ne dokazov, zadnje čase pa je govora o morebitni otožnici okoli tristotih braniteljev RH zaradi vojnih hudodelstev zoper vojake JLA.

Bitka za Vukovar je tako predstavljala eno zmed mnogih bitk na območju Balkana, ki so jo zaznamovali mednarodni zločini in popolno uničenje. MKSJ si je dolga leta prizadeval ujeti vse obtožene poveljnike in civilne nadrejene, kar mu je z 20. julijem letos tudi uspelo, saj je bil ujet še zadnji obtoženi, Goran Hadžić, sojenja pa so se odvijala tudi v Vukovarju in Beogradu. Popolno uničenje mesta Vukovar je silam JLA sicer prineslo veliko prednost, a tako uničenje nikakor ni bilo opravičeno z vojaško nujo, je pa sam poraz branilcev, ki so mesto branili z občutno manj borci in opreme, kakor JLA, bil neizogiben.

Je pa morda mogoče trditi, da je RH predvsem zaradi te bitke, ki naj bi bila najbolj krvava v Domovinski vojni, na nek način v očeh MS postala žrtev in to ji je tudi pripomoglo k priznanju samostojnosti.

8 LITERATURA

- Biserko, Sonja, ur. 2007. *Vukovarska tragedija 1991. U mreži propagandnih laži i oružane moči JNA*. Knjiga II. Kragujevac: Impres.
- Braniteljski Forum. 2010. *Vukovar – bitka 3. dio*. Dostopno prek: <http://www.braniteljski-forum.com/forum/content.php?r=2261-VUKOVAR-BITKA-3.DIO> (22. Avgust 2011).
- Dalje.com. 2009. *193 Years In Prison For Ovchara Massacre*. Dostopno prek: <http://dalje.com/en-croatia/193-years-in-prison-for-ovcara-massacre/242185> (23. avgust 2011).
- Danner Marston, Allison in Jenny S. Martinez. 2005. *Guilty Associations: Joint Criminal Enterprise, command Responsibility, and the Development of International Criminal Law*. Dostopno prek: http://www.law.berkeley.edu/files/fall04_Martinez.pdf (23. avgust 2011).
- Dedaković, Mile. 2001. Ekskluzivno za Vukovarske piše i svjedoci Mile Dedaković Jastrebović, zapovjednik obrane Vukovara: Bitka za Vukovar – sve što dosad niste znali. *Vukovarske novine*, 6. julij. Dostopno prek: <http://www.vukovarske-novine.com/vijest.php?id=2338> (22. avgust 2011).
- Degan, Vladimir. 2006. *Međunarodno pravo – Drugo osuvremenjeno izdanje*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta.
- Dolenc, Anton, ur. 2003. *Ženevske konvencije*. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije.
- Domovinskirat.hr. 2010a. *1991.08.24. – 11.20. – »Bitka za Vukovar«*. Dostopno prek: http://www.domovinskirat.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=99:19910824-1120-qbitka-za-vukovarq&catid=19&Itemid=51 (21. avgust 2011).
- --- 2010b. *0049 – Prvi konvoj za Vukovar*. Dostopno prek: http://www.domovinskirat.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=966%3A0049-prvi-konvoj-za-vukovar&catid=3&Itemid=51 (23. avgust 2011).
- *Geneva Convention relative to the treatment of prisoners of war of August 12, 1949*. 1949. Dostopno prek: <http://www.mineaction.org/downloads/Emine%20Policy%20Pages/Geneva%20Conventions/Geneva%20Convention%20III.pdf> (24. avgust 2011).
- Humanitarian Law Center. 2004. *War Crimes in Vukovar*. Dostopno prek: <http://www.hlc-rdc.org/uploads/editor/War%Crimes%20Trial%20In%20Vukovar.pdf> (23. avgust 2011).

- ICTY. 1997. *The prosecutor of the Tribunal against Mile Mrkšić, Miroslav Radić, Veselin Šljivančanin, Slavko Dokmanović*. Amended Indictment. Case No.IT-95-13a-I. Dostopno prek: http://www.icty.org/x/cases/dokmanovic/ind/en/dokmanovic_971202_indictment_en.pdf (23. avgust 2011).
- --- 2003. *The prosecutor of the Tribunal against Vojislav Seselj*. Indictment. Dostopno prek: <http://www.icty.org/x/cases/seselj/ind/en/ses-ii030115e.pdf> (23. avgust 2011).
- --- 2004. *The Prosecutor of the Tribunal against Slobodan Milošević*. Second Amended Indictment. Case No.IT-02-54-T. Dostopno prek: http://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/ind/en/mil-2ai020728e.htm (23. avgust 2011).
- --- 2007. *The Prosecutor of the Tribunal against Vojislav Šešelj*. Third Amended Indictment. Case No.IT-03-67. Dostopno prek: <http://www.icty.org/x/cases/seselj/ind/en/seslj3rdind071207e.pdf> (24. avgust 2011).
- --- 2010. *Prosecutor v. Veselin Šljivančanin*. Public. Review Judgement. Dostopno prek: http://www.icty.org/x/cases/mrksic/acjug/en/101208_review_judgement.pdf (23. avgust 2011).
- --- 2011. *The Prosecutor of the Tribunal against Goran Hadžić*. First Amended Indictment. Case No.IT-04-75-I. Dostopno prek: <http://www.icty.org/x/cases/hadzic/ind/en/110722.pdf> (23. avgust).
- Jogan, Savin. 1997. *Mednarodno vojno/humanitarno pravo*. Ljubljana: Uprava za razvoj MORS.
- Jurčević, Josip. 1993. *Vukovarski odpor srpskoj ratnoj agresiji na Hrvatsku 1991*. Zagreb: Društvo istraživanja.
- Jutarnji list. 2010. *Inografika: bitka za Vukovar*. Dostopno prek: <http://www.jutarnji.hr/inografika--bitka-za-vukovar/904964/?foto=1> (23. avgust 2011).
- Kretzmer, David. 2007. Civilian Immunity in War: Legal Aspects. V *Civilian Immunity in War*, ur. Igor Primoratz, 84 – 112. New York: Oxford University Press.
- Murgel, Jasna. 2003. *Človek v mednarodnem pravu*. Maribor: Inštitut za etnične in regionalne študije.
- *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)*. 1977. Dostopno prek: <http://www2.ohchr.org/english/law/protocol1.htm> (25. avgust 2011).

- Reisman, W. Michael in Chris T. Antoniou, ur. 1994. *The laws of war. A comprehensive collection of primery documents of international laws governing armed conflict*. New York: Vintage Books.
- Sancin, Vasilka, Dominika Švarc in Matjaž Ambrož. 2009. *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
- Sučić Stjepan in Dražen Živić. 2007. Značenje Vukovarske bitke u stvaranju i obrani hrvatske države. V *Hrvatska baština i perspektive razvoja*, ur. Dražen Živić in Ivana Žebec, 73 – 96. Zagreb – Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Šebetovsky, Mario. 2002. *The battle of Vukovar – the battle that saved Croatia*. Dostopno prek: <http://www.hsdl.org/?view&did=451027> (24. avgust 2011).
- *The Fourth Geneva Convention – Convention relative to the protection of civilian persons in time of war*. 1949. Dostopno prek: http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/Human_Rights/geneva1.html (24. avgust 2011).
- *The Hague Convention, Hague Convention IV – Convention respecting the Laws and Customs of War on Land*. 1907. Dostopno prek: <http://net.lib.byu.edu/~rdh7/wwi/hague/hague5.html>, (25. avgust 2011).
- Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.
- Živić, Dragan. 2008. *Posljedice srbijanske agresije kao odrednica poslijeratne obnove i razvitka Vukovara*. Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.